

POLSKIE TOWARZYSTWO
TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZE
Oddział PTTK w Żarnowie

KANON KRAJOZNAWCZY POWIATU OPATOWSKIEGO

ISBN 978-83-946048-3-7

9 788394 604837

Tekst i opracowanie:
Lidia Świętek - Nowicka, Muzeum Regionalne w Opocznie

Druk wydawnictwa zrealizowano
e środków Starostwa Powiatowego w Opocznie
oraz Muzeum Regionalnego w Opocznie

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	3
Opczno	5
Zamek króla Kazimierza Wielkiego w Opcznie	5
Dom Esterki w Opcznie.....	6
Kościół pw. świętego Bartłomieja w Opcznie.....	8
Pałacyk Dziewulskiego i braci Lange w Opcznie	11
Plac Tadeusza Kościuszki w Opcznie.....	11
Gmina Opczno	13
Dwór, park, spichlerz i młyn w Zamczku	13
Kościół pw. św. Wojciecha i św. Andrzeja w Kraśnicy	14
Cmentarz w Kraśnicy.....	15
Park podworski w Mroczkowie Gościnnym	15
Izba Tradycji Ludowej w Bielowicach.....	16
Dydaktyczna ścieżka przyrodnicza „Januszewice”	17
Drzewica.....	18
Zamek w Drzewicy.....	19
Kościół pw. św. Łukasza w Drzewicy	20
Rynek (obecnie Plac Wolności) w Drzewicy	21
Cmentarz rzymsko-katolicki w Drzewicy	23
Tor kajakarstwa górskiego w Drzewicy	24
Gmina Drzewica.....	25
Mogiła powstańców 1863 r. w Dąbrówce Kolonii	25
Obelisk poświęcony żołnierzom Wojska Polskiego poległym w 1939 roku w lesie Parchowiec.....	25
Gospodarstwo agroturystyczne Z.W. Zagdańskich w Radzicach Małych	26
Elektrownia wodna w Gielzowie koło Radzic	27
Jezioro (zalew) Drzewickie	27
Gmina Białaczów	27
Pałac w Białaczowie	27
Rynek (obecnie plac Wolności) w Białaczowie	29
Kościół pw. św. Doroty w Petrykozach.....	30
Rezerwat przyrody Białaczów.....	30
Pomnik partyzantów w Kowalowie	31

Gmina Mniszków	32
Zespół dworski w Mniszkowie	32
Kościół w Błogiem Szlacheckim	32
Kościół pw. Serca Jezusowego w Zajączkowie	33
Rezerwat przyrody „Błogie”	34
Rezerwat przyrody „Gaik”	34
Gminna Biblioteka Publiczna w Mniszkowie	35
Gmina Paradyż.....	35
Kościół pw. Chrystusa Cierniem Ukoronowanego w Paradyżu oraz klasztor pobernardyński	35
Kościół pw. św. Andrzeja w Wójcinie	37
Cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej w Wójcinie	38
Park podworski w Stawowiczkach	39
Przyłęk	40
Gmina Poświętne.....	40
Kościół i klasztor filipinów w Studziannie-Poświętnem	40
Bazylika pw. św. Filipa Neri i św. Jana Chrzyciela w Studziannie	41
Szaniec „Hubala” koło Anielina	42
Obelisk w pobliżu nieistniejącej leśniczówki Bielawy	43
Drewniany młyn wodny we Fryszercie	44
Kapliczka św. Jana Nepomucena w Brudzewicach	44
Gmina Sławno	45
Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i świętego Gereona w Sławnie	45
Park podworski w Sławnie	46
Kościół pw. św. Wawrzyńca w Kunicach	46
Park podworski w Kunicach	46
Kościół pw. św. Michała Archanioła w Zachorzowie	47
Kopalnia Piasku kwarcowego „Grudzeń-Las”	48
Gmina Żarnów	48
Żarnów	48
Kościół pw. św. Mikołaja w Żarnowie	49
Wczesnośredniowieczne grodzisko w Żarnowie	50
Rezerwat „Diabla Góra”	51
Rezerwat „Jodły Sieleckie”	53
Kościół pw. św. Łukasza w Skórkowicach	53
Zalew w Miedznej Murowanej	54

SŁOWO WSTĘPNE

Idea „Kanonu Krajoznawczego Powiatu Opoczyńskiego” powstała w związku z ustanowieniem w 2016 r. odznaki krajoznawczej. Kanon jako zbiór wiadomości o obiektach krajoznawczych ma za zadanie wspomagać turystów w poznawaniu wybranych miejsc

w miastach i gminach powiatu. Stanowi on zarazem swoisty przewodnik po naszym regionie, mogący zachęcać osoby pragnące poznać przeszłość historyczną, zabytki architektury, obiekty związane z ochroną przyrody, placówki kultury, miejsca pamięci narodowej itp. Celem nadrzędnym zarówno wydania Kanonu jak i ustanowienia Odznaki Krajoznawczej Powiatu Opoczyńskiego jest zainteresowanie odbiorców swoją „małą Ojczyzną”, w tym przypadku utożsamianą z powiatem. Odznaka i kanon dają też możliwość zwrócenia uwagi na ten fragment województwa łódzkiego turystom z różnych części Polski, zachęcając do krajoznawczego poznawania tego terenu. Inicjatywa powstała w związku z obchodzoną w ubiegłym roku 110 rocznicą krajoznawstwa polskiego oraz 20-leciem działalności Oddziału PTTK w Żarnowie. Twórcy regulaminu odznaki i kanonu mają nadzieję na ożywienie ruchu turystycznego na terenie powiatu opoczyńskiego, szczególnie wśród dzieci i młodzieży szkolnej, co w efekcie może wpłynąć na większe emocjonalne związanie z powiatem, w którym większość z nich mieszka. Jest to zgodne z zasadą, że poznawanie Polski należy zacząć od miejsca swego zamieszkania i regionu.

W tym miejscu chciałbym podziękować dyrektorowi Adamowi Grabowskiemu i pracownikom Muzeum Regionalnego w Opocznie za opracowanie treści kanonu oraz za wszystkie działania zmierzające do popularyzacji Ziemi Opoczyńskiej wśród mieszkańców powiatu, Polski i zagranicy. Współpraca Oddziału PTTK w Żarnowie oraz Muzeum Regionalnego w Opocznie związana

z odznaką krajoznawczą i kanonem została w znaczący sposób wsparta przez Starostwo Powiatowe, dzięki czemu mogliśmy wydrukować książeczki odznaki, wykonać trzy stopnie odznaki i wydać Kanon Krajoznawczy Powiatu Opoczyńskiego.

Z turystycznym pozdrowieniem,
Prezes Oddziału PTTK w Żarnowie
Włodzimierz Szafiński

OPOCZNO

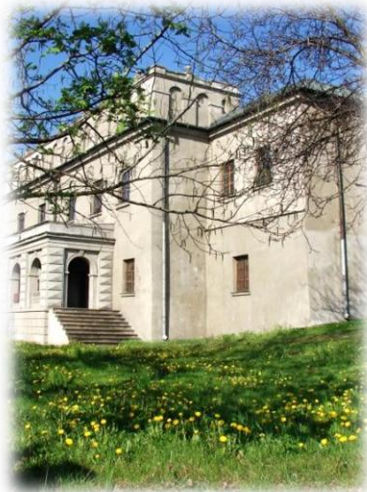
ZAMEK KRÓLA KAZIMIERZA WIELKIEGO W OPOCZNI

W XIV w. Opoczno stało się siedzibą starostwa. W Opocznie rozwijały się cechy - m.in. prasołów, szewców, ślusarsko-kowalski, kwitł handel. W okresie zaborów i w okresie międzywojennym Opoczno było siedzibą rozległego powiatu.

W końcu XIX w. stało się znane jako ośrodek ceramiczny. Pierwsza

wzmianka o Opocznie pochodzi z 1284 r., chociaż miejscowość jest znacznie starsza. W 1360 r. król Kazimierz Wielki nadał Opocznu prawa miejskie (prawo średzkie) a w 1365 r. przeniósł miasto na prawo magdeburskie. Początki historii opoczyńskiego zamku sięgają XIV w. Miasto zyskało mury obronne oraz zamek, który razem z nimi tworzył system fortyfikacyjny Opoczna. Zamek opoczyński, wzniesiony z kamienia, znajdował się nad rzeką Drzewiczką.

Ze względu na brak źródeł, zarówno opisowych jak i ikonograficznych, trudno jest ustalić jak pierwotnie wyglądał. Wiadomo, że zajmował południowy narożnik miasta a sądząc z fragmentarycznego planu miasta z 1820 r. jego obwód warowny zamykał się w formie prostokąta. W zachodnim rogu zamku znajdowała się wieża a brama wjazdowa usytuowana była zapewne w części północno-wschodniej.

Zamek opoczyński spełniał rolę siedziby administracyjnej starostów, którzy mieli obowiązek utrzymywania go w stanie

pełnego przygotowania na wypadek wojny. Stopniowo funkcja obronna zeszła na drugi plan na rzecz funkcji użytkowych i reprezentacyjnych. Legendy głoszą, że zamek opoczyński pełnił rolę siedziby królewskiej, gdy król Kazimierz Wielki przyjeżdżał na polowania w okoliczne lasy. W XVI w. zamek był zrujnowany i nie zamieszkały. W początkach XVII w. został częściowo odbudowany na starych fundamentach. Wiadomo, że w 1629 r. był ponownie zamieszkały, posiadał kilka pokoi, kancelarię grodzką, mieszkanie burgrabiego i wieżę zwaną Wieżą Szlachecką. Obiekt ponownie został częściowo zniszczony w czasie wojen szwedzkich w 1655 r. W końcu XVIII w. w zamku gościł król Stanisław August Poniatowski.

W latach 1874-75 zamek opoczyński został odbudowany na starych fundamentach, w kształcie zbliżonym do współczesnego. W 1927 r. dodano renesansowe attyki oraz portal baniowy przy wejściu.

Niegdyś między ludźmi krążyły legendy o dziwnych zjawiskach słyszanych lub widzianych w zamkowych murach. Jedno z tych opowiadań nawiązuje do nierealnego wydarzenia jakie miało miejsce w czasie wieczoru imieninowego starosty opoczyńskiego. Był wieczór imieninowy, przyjemnie mijał. Kiedy zbliżała się północ nagle z dziwnym szumem otworzyły się drzwi i okna. Zebrani zobaczyli jak po schodach ze strychu sunie biały jak mgła, wydłużony jak postać ludzka obłok. Zaskoczeni goście zobaczyli jak ta mgławicowa postać przesunęła się po części pokoju i rozplynęła się. Dał się wtedy słyszeć jakiś szum i wszystko nagle ucichło. Goście siedzieli przestraszeni, ale nic niezwykłego dalej już się nie działo. Legendy głoszą również, że zamek opoczyński połączony był przejściem podziemnym z tzw. domem Esterki.

DOM ESTERKI W OPOCZNIE

Tradycja ustna przekazywana z pokolenia na pokolenie wiąże powstanie domu Esterki z legendarną ukochaną króla Kazimierza Wielkiego Żydówką Esterą. Legenda głosi, że Kazimierz Wielki poznał Esterkę polując w lasach pod Opoczniem. Podobno gdy zbierała zioła

dla swojego dziadka wypadł na nią spłoszony tur i już miał ją rozmiążyć, gdy przesyty oszczepem runął u jej stóp. Zbawca okazał się równie dzielny jak wspaiałym i przystojnym młodzieńcem o czarnych oczach i włosach. Król ufundował dla Esterki dom, który połączony został z zamkiem lochami. Tyle mówią opoczyńskie legendy.

Jednakże obecny budynek (oprócz znacznie starszych piwnic) pochodzi prawdopodobnie z XVI w. na co wskazywałyby wątki murów. Pierwotna budowla zbudowana była z kamienia wapiennego. W czasie swojej wielowiekowej historii dom Esterki ulegał licznym przeróbkom. Rysunek T. Chrzążskiego z lat 40-tych XIX w. ukazuje jednopiętrowy, częściowo zniszczony budynek. W połowie XIX w. dom Esterki został ofiarowany przez Ignacego Drużbackiego, sędziego pokoju i dziedzica dóbr Zameczek Radzie Opiekuńczej. Po odnowieniu dolną część przeznaczono na sklepy, górną na salę zebrań obywatelskich. W czasie powstania styczniowego w piwnicach mieściło się więzienie dla powstańców. Wspomina o nim m.in. Stefan Żeromski w powieści „Wierna rzeka”.

Dom Esterki został gruntownie odbudowany w 1893 r. i restaurowany w 1927 r. Do dzisiaj zachował nadany mu wówczas wygląd. Obecnie budynek ten ustawiony jest szczytowo do placu Kościuszki. Jest to obiekt murowany, tynkowany, jednopiętrowy. Do

jego najstarszych części należą dwa pomieszczenia na parterze o kolebkowym sklepieniu oraz posiadająca kolebkowe sklepienia piwnica. Ponad oknami pierwszego piętra dojrzeć można fragmenty napisów łacińskich, majuskułowych z XVI w. W górnej części frontonu domu Esterki widnieje herb województwa sandomierskiego, do którego Opoczno niegdyś należało.

Po 1945 r. dom Esterki miał wielu użytkowników. Obecnie mieści się w nim biblioteka.

KOŚCIÓŁ PW. ŚWIĘTEGO BARTŁOMIEJA W OPOCZNIE

Początki parafii pw. św. Bartłomieja w Opocznie sięgają prawdopodobnie czasów Kazimierza Wielkiego. Świadczy o tym fakt nadania łanu roli przeznaczonej dla parafii miejskiej o czym informuje dokument króla Kazimierza Wielkiego z 1365 r. Równocześnie z zasadzeniem miasta budowano kościół parafialny pw. św. Bartłomieja, do którego przeniesiono parafię z tzw. Staromieścia.

Początkowo był to kościół murowany, jednonawowy, który w miarę powiększania się liczby ludności Opoczna został

rozbudowany. Od zachodu znajdowała się kruchta, od północy, między kaplicą Matki Bożej a prezbiterium, wznosiła się okrągła, spiczasto zakończona wieża, w której mieściły się schody na chór. Na dachu nad nawą mieściła się barokowa wieżyczka. W czasie potopu szwedzkiego kościół został splądrowany. W początkach XIX w. kościół zaczął popadać w ruinę. W 1812 r. pełnił rolę szpitala wojskowego. W 1826 r. geodeta rządowy W. Jarecki stwierdził, że kościół św. Bartłomieja nie posiada sklepienia. W 1850 r. rozpoczęto odbudowę świątyni według projektu Henryka Marconiego. W latach 30-tych XX w. dawny kościół rozebrano a zabytkowe prezbiterium z XIV w. zamieniono na kaplicę Matki Bożej. Konsekracja nowego, trzynawowego kościoła zbudowanego z kamienia odbyła się w 1949 r.

Dawne prezbiterium kościoła jest budynkiem dwuprzęsłowym, wielobocznym, opiętym szkarpami. Prezbiterium nakryte jest dachem dwuspadowym z barokową wieżyczką na sygnaturkę.

W tej części kościoła zachowały się oryginalne i ciekawe zabytki, które przypominają o wielowiekowej historii opoczyńskiej świątyni. Do najciekawszych z nich należy późnogotycka, wykonana z piaskowca, chrzcielnica pochodząca prawdopodobnie z połowy XV w. Na chrzcielnicy wykute są herby Rola, Nałęcz, Orzeł, Jastrzębiec, Leliwa, Odrowąż, Poraj i Łabędź. Na ścianach kaplicy Matki Bożej znajdują się dwa późnorenesansowe nagrobki – Adriana z Bnina Śmigielskiego z 1616 r. i Piotra Załuskiego, chorążego ziemi

rawskiej z 1630 r. Ciekawym reliktem przeszłości związanym z rodem Karwickich jest marmurowy nagrobek Jerzego Karwickiego i Anny z Podlodowskich Karwickiej wykonany w 1623 r.

Część nagrobkowych tablic, usuniętych podczas przebudowy kościoła, wmurowano w jego najstarszą ścianę. Do najciekawszych należą: tablica poświęcona Helenie z Błońskich Karwickiej zmarłej w 1829 r. i Sabinowi Sierawskiemu zmarłemu w 1841 r. W najstarszej części opoczyńskiego kościoła znajdują się również stalle z XVI w.

W otoczeniu kościoła znajduje się piętrowa, zbudowana z kamienia plebania. Pierwotny budynek plebanii wzniesiony został w 1622 r. Nad wejściem do plebanii wmurowana jest kamienna płyta pochodząca z połowy XVII w. posiadająca ozdobne zwieńczenia z herbami Dębno i Lewart w kartuszach.

Pośrodku znajduje się tablica żeliwna z napisem informującym o fundacji plebanii przez Jana Alberta Liwskiego, proboszcza opoczyńskiego. Na płycie widnieje również kamień z Orłem Białym i herbem Wazów.

Na placu obok kościoła św. Bartłomieja stoi również zabytkowa dzwonnica, zbudowana w pierwszej połowie XIX w.

PAŁACYK DZIEWULSKIEGO I BRACI LANGE W OPOCZNIE

Pałacyk (obecnie siedziba Urzędu Miejskiego) został wybudowany w stylu eklektycznym w 1912 r. przez właścicieli fabryki ceramicznej Jana Dziewulskiego oraz braci Józefa i Władysława Lange.

Początkowo pełnił funkcje mieszkalne oraz stanowił siedzibę biura fabryki, która znajdowała się w pobliżu. Fabryka ta była pierwszym na ziemiach polskich zakładem produkującym płytki ceramiczne cieszące się wielkim uznaniem przez wiele dziesięcioleci. Z dawnej fabryki powstałej w latach 80-tych XIX w. do dzisiaj pozostał tylko komin.

PLAC TADEUSZA KOŚCIUSZKI W OPOCZNIE

Plac Tadeusza Kościuszki w Opocznie zwany dawniej Rynkiem i odchodzące od niego uliczki - Jana Sobieskiego, Inowłodzka, Piaseczna, Kościelna, Stanisława A. Kowalskiego stanowią fragmenty dawnego układu urbanistycznego średniowiecznego Opoczna, który został wpisany do rejestru zabytków. Początki Rynku sięgają czasów Kazimierza Wielkiego, który przeniósł Opoczno na nowe miejsce

a Rynek stanowił jego centrum. Miał kształt zbliżony do kwadratu a z jego naroży wychodziły uliczki. Prawdopodobnie znajdował się tam ratusz. Wokół zbudowano kamieniczki mieszczańskie, dwór wójtowski, zbrojownię oraz w niedalekiej odległości zamek oraz kościół pw. św. Bartłomieja.

Kazimierz Wielki rozszerzył granice miasta tak, iż obejmowało ono 100 łanów frankońskich, z których 6 należało do wójta, 1 łan do kościoła a pozostałe do mieszczan, którym wytyczono place pod zabudowę. Do pozostałości dawnej zabudowy Opoczna, obok domu Esterki, należą kamieniczki nr 7 i 8, które pochodzą prawdopodobnie z XVII w. lecz zostały przebudowane w XIX w. Są ustawione szczytowo, murowane, jednopiętrowe o fasadzie trzyokiennej, rozczłonkowanej gzymsami z trójkątnymi szczytami. Kamieniczki usytuowane są szczytem do placu T. Kościuszki, z boku znajduje się sień.

W XVI w. na Rynku powstał wodociąg zbudowany z drewnianych rur, które rozprowadzały wodę ze studni przy Rynku do domów.

W 1908 r. na Rynku postawiono pomnik wdzięczności dla cara, który istniał do 1917 r. Wtedy to w 100-lecie śmierci Tadeusza Kościuszki postawiono jego pomnik z wykorzystaniem cokołu z dawnego pomnika. W 1922 r. gipsowe popiersie T. Kościuszki zostało zamienione na piaskowcowe.

GMINA OPOCZNO

DWÓR, PARK, SPICHLERZ I MŁYN W ZAMECZKU

Zameczek zwany dawniej Damujowice należał do rodziny Duninów herbu Łabędź. Jego potomkowie sprzedali Damujowice staroście opoczyńskiemu Mszczujowi, rycerzowi, który brał udział w bitwie pod Grunwaldem i podobno zdarł z szyi wielkiego mistrza zakonu Ulryka von Jungingena pektorał z relikwiami. W Damujowicach znajdował się niegdyś zamek (od niego pochodzi nazwa Zameczek), który został podobno zniszczony w czasie potopu szwedzkiego.

Jeszcze w końcu XX w. w Zameczku znajdował się parterowy dwór z końca XVIII w. wybudowany przez rodzinę Strzemboszków. Zniszczony w czasie pożaru, odbudowany został w innym kształcie. Ze starego dworu zachowały się schody. Park otaczający dwór z modrzewiami, dębami, lipami, klonami zajmował powierzchnię około 4 hektarów. W pobliżu dworu znajduje się budynek dawnego młyna wodnego zbożowego oraz stawy rybne.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. WOJCIECHA I ŚW. ANDRZEJA W KRAŚNICY

Pierwotny, drewniany kościół pw. św. Andrzeja, powstał w I połowie XV wieku. Około 1520 r. wybudowano trzynawową, drewnianą świątynię na planie krzyża. Z materiałów, z rozbiórki tego kościoła w 1917 r. wybudowano stojącą na cmentarzu przykościelnym kaplicę św. Wojciecha. W otoczeniu kaplicy znajdują się pozostałości cmentarza przykościelnego – rodzinny grób właścicieli Kraśnicy Jaxa Gryf Bąkowskich w którym spoczywają Antoni, Izabela, Gustaw, Paulina Bąkowscy. Na tym grobie ustawiona jest również płyta pamiątkowa ku czci powstańca styczniowego, członka Rządu Narodowego Henryka Bąkowskiego oraz płyta upamiętniająca Jerzego Bąkowskiego, który został zamordowany w Katyniu. W latach 1896 - 1905 wzniesiono neogotycką, obecnie istniejącą, nową świątynię, wykonaną z piaskowca.

CMENTARZ W KRAŚNICY

Od połowy XIX w. poza wsią istnieje cmentarz parafialny. Zwracają na nim uwagę pomniki żołnierzy Września 1939 roku, którzy zginęli podczas zasadki na gen. SS i policji Wilhelma Roettiga w dniu 10 września 1939 r. - kpr. Władysław Dawgiert, kpr. Władysław Markiewicz, strz. Józef Bartos.

Na cmentarzu w Kraśnicy znajduje się również zbiorowa mogiła mieszkańców tej wsi zamordowanych w siedzibie Gestapo „na Zapiecku” w Tomaszowie Mazowieckim w dniu 15 maja 1944 roku.

PARK PODWORSKI W MROZKOWIE GOŚCINNYM

Pod koniec XVIII w. w otoczeniu istniejącego wówczas dworu należącego do rodziny Libiszowskich założono park w stylu angielskim o układzie tarasowym. W parku znajdowały się liczne posągi i kapliczki m.in. posąg św. Jana Nepomucena z 1774 r. Park o charakterze krajobrazowo-leśnym, został wkomponowany w krajobraz naturalny. Powierzchnia parku wynosi około 8 hektarów w tym 3 stawy i strugi z mostkami

o powierzchni 22 arów. W parku można spotkać aleję lipową z domieszką olchy czarnej i kasztanowca białego, lipy drobnolistne, dęby szypułkowe, sosny zwyczajne, modrzewie europejskie, klony, robinie akacjowe, jesiony wyniosłe, świerki. Na terenie parku zwraca uwagę kapliczka św. Franciszka z Asyżu i kapliczka Matki Boskiej, która przytwierdzona jest do pozostałości ogromnego, uschniętego 700-letniego dębu o obwodzie pnia około 7 metrów.

IZBA TRADYCJI LUDOWEJ W BIELOWICACH

Bielowice to jedna z najstarszych wsi położonych w opoczyńskim. Od wielu lat słynie z kultywowania tradycji ludowej. Rodziny Rzepków, Dąbrowskich, Pacanów, Pokorów, Jobczyków, Gąsiorków, Kwapiszów, Kędziarów zajmują się różnymi dziedzinami opoczyńskiej sztuki ludowej – hafciarstwem, tkactwem, plastyką zdobniczą i obrzędową, wycinankarstwem. Bielowiccy twórcy ludowi służyli instruktażem dla Miry i Tadeusza Sygietyńskich - twórców Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowsze” a opoczyńskie tańce ludowe należały do pierwszego repertuaru tego zespołu. Twórczyńie ludowe z Bielowic od lat zdobywają nagrody w wielu konkursach a kilka z nich zostało uhonorowanych nagrodą im. Oskara Kolberga. W 2000 roku we wsi powstało Bielowickie Stowarzyszenie Twórców i Przyjaciół Kultury Ludowej a w jego siedzibie znajduje się Izba

Tradycji Ludowej. W Bielowicach można również zobaczyć prywatną izbę ludową utworzoną w 2003 r. przez znaną twórczynię ludową Zofię Pacan. W izbie zaprezentowano wyposażenie i wystrój dawnej opoczyńskiej chałupy a jej autorka poprzez warsztaty, spotkania i lekcje zachowuje, podtrzymuje i promuje kulturę ludową ziemi opoczyńskiej.

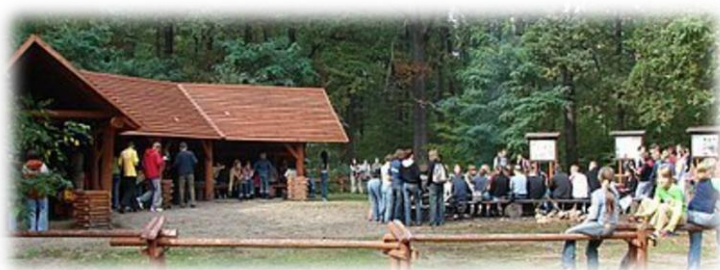
DYDAKTYCZNA ŚCIEŻKA PRZYRODNICZA „JANUSZEWICE”

Ścieżka ta wytyczona przez Nadleśnictwo Opoczno znajduje się w centrum dużego kompleksu leśnego o powierzchni około 300 ha. Początek i koniec ścieżki znajduje się przy leśniczówce w Januszewicach. Na trasie o długości 3,1 km znajdują się przystanki tematyczne:

- Witamy na ścieżce przyrodniczo-leśnej
- Ptasi budzik
- Wypalanie traw

- Degradacja środowiska
- Zwierzęta naszych czasów

Na trasie podziwiać można zróżnicowany drzewostan (dąb, sosna, brzoza, akacja, buk, jodła i inne) i urozmaicone poszycie (m.in. leszczyna, kruszyna, grab, kalina). Spotkać też można wiele gatunków zwierząt oraz podziwiać zmiany zachodzące w ciągu roku w przyrodzie.

DRZEWICA

Drzewica jest miejscowością powstałą na początku XIII wieku, kiedy to książę Konrad Mazowiecki nadał Drzewicę komesowi Gosławowi. Potomkowie Gosława – ród Drzewickich herbu Ciołek – byli właścicielami Drzewicy przez ponad 500 lat. W 1429 roku w król Władysław Jagiełło, na prośbę braci Drzewickich Mikołaja (zastępcy podkanclerzego koronnego) i Jana (proboszcza Warszawy, sekretarza królewskiego) nadał Drzewicy prawa miejskie. W początkach XVIII w. Drzewica stała się własnością rodu Szaniawskich. XVIII wiek to okres rozwoju Drzewicy jako ośrodka hutniczego i powstania manufaktur wytwarzających m.in. słuckie pasy kontuszowe, piece kaflowe, powozy, kapelusze, siodła i chomąta.

ZAMEK W DRZEWICY

Fundatorem zamku w Drzewicy był arcybiskup gnieźnieński, prymas Polski Maciej Drzewicki. Zamek powstał w latach 1527-1535. Zbudowany jest w stylu gotycko-renesansowym z kamienia łamanego i cegły, na planie prostokąta o ściętych narożach, do których przylegają cztery wieże na rzucie kwadratu. Zamek był własnością Drzewickich, później Sołtyków.

W XVIII w. przeszedł na własność Szaniawskich. Fabian Szaniawski dokonał przebudowy zamku. W początkach XIX w. zamek oddany został do dyspozycji sióstr bernardynek, które utraciły klasztor na skutek pożaru. Czas funkcjonowania klasztoru w murach zamkowych skończył się w 1814 r. wskutek wielkiego pożaru. Od tego czasu zamek pozostaje w ruinie. W najwyższej wieży północno – wschodniej podpartej skarpami znajdują się otwory po dawnej bramie wjazdowej i furcie dla pieszych.

Zamek wraz z dworem i przyległym parkiem położony jest na prawym brzegu rzeki Drzewiczki. Niegdyś otoczony był systemem obronnym składającym się z dwóch fos i dzielącego je wału ziemnego. Obecnie zamek jest własnością prywatną.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. ŁUKASZA W DRZEWICY

Początki kościoła w Drzewicy sięgają XIV wieku. Pierwotny kościół ufundowany został przed ród Drzewickich herbu Ciołek w 1315 r., erygowany w 1321, konsekrowany w 1460 r. Zbudowany z ciosu kamiennego i cegły. Miał charakter obronny. Istnienie tego kościoła potwierdza dokument z 1321 r. mocą którego Janisław arcybiskup gnieźnieński utworzył parafię składającą się z Drzewicy i 11 okolicznych wiosek – Brudzewic, Dąbrowy, Strzegowia, Gaczyc, Strzeszkowic, Domajewic, Krzczonowa, Brzeźnika, Zychorzyna i Nieznamierowic. W latach 1551-1610 kościół znajdował się w rękach kalwinistów. W latach 1908-1914 kościół został rozbudowany w stylu neogotyckim według planu architekta Jarosława Wojciechowskiego. Przedłużono nawę o dwa przęsła, wzniesiono transepty oraz wybudowano nowe prezbiterium. Do dzisiaj z dawnego gotyckiego kościoła zachowała z się dawna nawa z siedmiokondygnacyjną wieżą na planie koła. W wieży znajduje się 8 otworów strzelniczych (dwa zamurowane).

Obecnie w drzewickiej świątyni znajduje się wiele cennych zabytków sakralnych m. in. płyta nagrobna starosty inowłodzkiego Jakuba Drzewickiego zmarłego w 1563 r., płyta nagrobna starosty

inowłodzkiego Adama Drzewickiego zmarłego w 1604 r. i jego wnuka Adama. We wnętrzu kościoła zwraca uwagę późnogotycki krucyfiks z pierwszej połowy XVI wieku oraz XV-wieczna polichromia przedstawiająca św. Krzysztofa, patrona podróżnych. Z dawnego wystroju kościoła zachowały się również dwa putta i rzeźba baranka pochodzące z głównego ołtarza w stylu barokowym oraz chrzcielnica barokowa z 1624 roku. W podziemiach kościoła spoczywają zmarli z rodów Drzewickich i Szaniawskich.

RYNEK (OBECNIE PLAC WOLNOŚCI) W DRZEWICY

Pierwsze wzmianki o Drzewicy pochodzą z pierwszej połowy XIII w. Wtedy to książę Konrad Mazowiecki nadał wieś Drzewicę komesowi Gosławowi z rodu Ciołków w uznaniu jego zasług wojennych. W 1429 roku na prośbę Mikołaja Drzewickiego sekretarza kancelarii królewskiej Władysław Jagiełło nadał Drzewicy prawa miejskie magdeburskie. Miasto otrzymało również przywilej na urządzenie targów tygodniowych oraz 3 jarmarków w roku. Centrum życia średniowiecznego miasta stanowił rynek, obecnie plac Wolności, który do dzisiaj zachował dawny układ przestrzenny. Na rynku zwraca uwagę pomnik Jana Henryka Dąbrowskiego

odsłonięty w dwusetną rocznicę Insurekcji Kościuszkowskiej. Upamiętnia pobyt przyszłego twórcy Legionów Polskich w Drzewicy, który właśnie na drzewickim rynku w listopadzie 1794 roku, po klęsce powstańców pod Maciejowicami wobec wojska i zgromadzonych oficerów uroczyste oświadczył „najostatniejszym będę, który Ojczyznę, wojsko i was porzucę”.

Na rynku znajduje się również Pomnik Pamięci gdzie zostały wmurowane dwie tablice upamiętniające ważne wydarzenia z życia mieszkańców Drzewicy. Pierwsza płyta odsłonięta przez prezydenta RP na uchodźstwie Ryszarda Kaczorowskiego w 2005 r. została złożona

„W hołdzie pamięci
poległym i pomordowanym
za wolną
i niepodległą
Ojczyznę”

Druga płyta odsłonięta w 2009 r. upamiętnia pacyfikację mieszkańców Drzewicy 15 października 1944 r.

CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI W DRZEWICY

Cmentarz założony został w XIX wieku na ziemiach ofiarowanych przez rodzinę Szaniawskich. Na cmentarzu tym zwraca uwagę granitowy obelisk upamiętniający żołnierzy polskich zabitych w potyczce w lesie „Parchowiec” we wrześniu 1939 roku. Do tragicznych wydarzeń II wojny światowej, do których doszło 15 października 1944 r. nawiązuje symboliczny grób 28 ofiar pacyfikacji Drzewicy. Na cmentarzu zobaczyć można grobowiec Samuela Kobylańskiego, właściciela słynnych zakładów „Gerlach”, grobowiec Bronisława Kobylańskiego seniora, który spoczywa tu wraz z żoną Marią i synami: Bronisławem, Stanisławem i Augustem. Ten ostatni został zdradziecko zamordowany na terenie fabryki 22 stycznia 1943 r. przez oddział Gwardii Ludowej „Lwy”.

Na cmentarzu w Drzewicy m.in. spoczywają ks. kanonik Stanisław Klimecki – proboszcz, który został zabity w pobliskim lesie „Sacharynka” 9 września 1939 r. przez Niemców, grób Edwarda Białka - kapitana artylerii Wojska Polskiego, byłego więźnia i zesłańca na Syberię, Teofila Stójkowskiego – uczestnika powstania listopadowego zesłanego na 10-letnią katorgę na Sybir i wiele innych, które świadczą o bogatej historii Drzewicy i jej mieszkańców. Na uwagę zasługuje również kaplica cmentarna, określona

w księgach parafii jako kaplica nagrobna rodziny baronów Reyskich, zbudowana w pierwszej połowie XX wieku w stylu neoklasycystycznym. Spoczywa w niej, wśród swoich najbliższych, właściciel majątku Drzewica baron Artur Reyski, założyciel ochronki dla dzieci, pierwszy prezes straży pożarnej, autor „Herbarza Polskiego”, doktor praw. Na cmentarzu w Drzewicy zachowały się również trzy groby prawosławne.

TOR KAJAKARSTWA GÓRSKIEGO W DRZEWICY

Drzewica od ponad 20 lat jest ośrodkiem kajakarstwa górskiego. Na rzece Drzewiczce zbudowany został pierwszy w Polsce sztuczny tor slalomowy do uprawiania kajakarstwa górskiego. W 2003 r. tor został zmodernizowany i obecnie należy do najnowocześniejszych nie tylko w Polsce, ale i w Europie. Tor ma długość 194 m, szerokości rynny wahają się od 0,5 do 12 m, natomiast głębokość rynny od dna do korony ścian bocznych od 1,4 do 2,0 m. Historia kajakarstwa górskiego to piękna karta polskiego sportu. Kajakarze z nad Drzewiczki rozstawili rodzinną miejscowość na arenach kraju, Europy i świata. Największe sukcesy osiągnęła osada C2 Krzysztof Kołomański i Michał Staniszewski – Mistrzowie Świata i srebrni medalści z Igrzysk Olimpijskich Sydney 2000 r.

GMINA DRZEWICA

MOGIŁA POWSTAŃCÓW 1863 R. W DĄBRÓWCE KOLONII

W Dąbrówce Kolonii, na skraju lasu, przy szosie z Drzewicy do Dąbrówki, znajduje się ziemna mogiła ogrodzona metalowym płotkiem z dużym drewnianym krzyżem. U podstawy krzyża, na betonowym cokole, ustawiona jest kamienna tablica zawierająca wykuty napis: „W hołdzie poległym powstańcom styczniowym 1863 r. Koło Przyjaciół Drzewicy 1998 r. ”. Pomnik ten upamiętnia powstańców, którzy według przekazów ustnych, ukrywali się we dworze Dąbrówka należącym do Hieronima Kobierzyckiego a na skutek donosu zostali ujęci przez

Moskali i straceni. Na mogile zamordowanych powstańców H. Kobierzycki postawił ozdobny krzyż.

OBELISK POŚWIĘCONY ŻOŁNIERZOM WOJSKA POLSKIEGO POLEGŁYM W 1939 ROKU W LESIE PARCHOWIEC

Obelisk znajduje się w miejscu na którym 8 września 1939 r. doszło do walk żołnierzy Wojska Polskiego z Armią „Prusy” z wojskami niemieckimi, w której zginęło wielu polskich żołnierzy. Jesienią 1940 roku na polecenie okupanta ekshumowano szczątki żołnierzy i złożono je do wspólnej mogiły na cmentarzu w Drzewicy. W miejscu potyczki w lesie Parchowiec, koło Zakościela, stoi ufundowany przez mieszkańców Drzewicy granitowy obelisk z krzyżem Virtuti Militari. Mieszkańcy Drzewicy i okolicznych

miejsowości corocznie składają hołd poległym za ofiarę życia złożoną w obronie ojczyzny.

GOSPODARSTWO AGROTURYSTYCZNE Z.W. ZAGDAŃSKICH W RADZICACH MAŁYCH

Gospodarstwo jest laureatem licznych nagród, m.in. w konkursach: „Zielone Lato”, „Złota Grusza”, jak również Nagrody Wojewody łódzkiego w kategorii na najlepsze gospodarstwo agroturystyczne w województwie łódzkim. Właściciele posiadają również kolekcję wielu zabytkowych urządzeń gospodarskich.

ELEKTROWNIA WODNA W GIEŁZOWIE KOŁO RADZIC

Mała Elektrownia Wodna w Giełzowie koło Radzic na rzece Drzewiczce o mocy 50 kW i piętrzeniu 1,8 m uruchomiona została w połowie 2012 r. Elektrownia powstała w miejscu młyna wodnego z drugiej połowy XIX w. zbudowanego na resztówce po parcelacji majątku Strzeszkowice. Koło wodne pracowało do 1916 r. później zamontowano turbinę wodną typu Francisa z odlewni Kindt w Radomiu. Młyn był przebudowywany i unowocześniany w 1932 r. i w 1965 r. W 1996 r. został zlikwidowany a w 2010 r. rozebrano jego pozostałości.

JEZIORO (ZALEW) DRZEWICKIE

Jezioro (zalew) Drzewickie jest jeziorem zalewowym, zasilanym przez wody rzeki Drzewiczki. Jezioro o powierzchni 81 hektarów, spełnia funkcje rekreacyjno – retencyjne. Jest to malownicze miejsce doskonałe do wypoczynku oraz połowu ryb. Szczególnie urokliwy jest widok na jezioro od strony Strzyżowa.

GMINA BIAŁACZÓW

PAŁAC W BIAŁACZOWIE

Białaczów to miejscowość położona nad Wąglanką, której historia wiąże się z rodem Odrowążów będących jej właścicielami już w XIII w. Z rodu tego pochodził błogosławiony Jan Prandota,

biskup krakowski w latach 1242-1266. W XVI w. Biańczów był własnością Biańczowskich herbu Odrowąż. Stąd pochodziła matka Jana Kochanowskiego Anna Biańczewska. W XVIII i XIX wieku należał do rodziny Małachowskich. Z Biańczowa wywodził się marszałek Sejmu Czteroletniego Stanisław Nałęcz Małachowski. W Biańczowie zachowały się ciekawe obiekty architektoniczne zbudowane w stylu klasycystycznym.

Zespół pałacowy zbudowany został w latach 1797 - 1800 dla Stanisława Małachowskiego według projektu Jakuba Kubickiego. Złożony z jednopiętrowego budynku głównego, ozdobionego portykiem i połączonych z nim ćwierćkolistych galerii, oficyny, dwóch pawilonów i parku. Pałac otoczony był parkiem w stylu angielskim o powierzchni 15 hektarów, który poważnie został zniszczony w czasie nawałnicy w 2011 r. W parku znajdują się pseudośredniowieczne ruiny i oranżeria projektu Franciszka Marii Lanciego. Przekazy ustne głoszą że pięknym parkiem zajmowała się pasierbica Małachowskiego Maria Urszula Radziwiłł, matka poety Zygmunta Krasińskiego.

Na terenie kompleksu pałacowego, w parku, znajduje się wysepka z relikdami zamku Odrowążów. W skład zespołu pałacowego wchodzi również budynki folwarczne i gorzelnia z przełomu XVIII i XIX wieku.

RYNEK (OBECNIE PLAC WOLNOŚCI) W BIAŁACZOWIE

Rynek wytyczony został przez S. Małachowskiego w XVIII w. Na długim (około 150 m), zbliżonym do prostokąta placu, otoczonym parterowymi domkami, dominuje budynek dawnego ratusza. Jednopiętrową, klasycystyczną budowlę wzniesiono w 1797 r. na planie kwadratu wieńczy gontowy

dach namiotowy. Nad drzwiami ratusza widnieje łaciński napis: „Consilio et iustitiae sacrum 1797” („Miejsce dla rady i sprawiedliwości jest święte”). Klasycystyczny ratusz ufundowany został dla białaczowskich mieszczan przez Stanisława Małachowskiego w 1797 roku, czyli 10 lat po nowej lokacji miasta. Dawniej miał sień przejazdową. Na piętrze znajdowała się duża sala obrad dla władz miasta. Przy wmurowaniu kamienia węgielnego obecny był ks. Onufry Kopczyński, rektor pijarów warszawskich autor „Gramatyki języka polskiego i łacińskiego dla szkół narodowych wydane przez Towarzystwo do Książ Elementarnych. Przed ratuszem na wysokim cokole znajduje się pomnik Chrystusa, którego fundatorami byli Ludwik (1844-1909) i Zofia Platerowie (1848-1915). Podobno w święta narodowe, ich syn Zygmunt, pomimo czujności zaborcy, wygłaszał pod pomnikiem patriotyczne przemówienia.

Tuż za dawnym ratuszem wznosi się kamienny obelisk z tablicą poświęconą mieszkańcom Białaczowa i pobliskich wsi, ofiar II wojny światowej.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. DOROTY W PETRYKOZACH

Pierwotny kościół w Petrykozach fundowany przez Petrykowskich herbu Odrowąż istniał około 1470 r. Obecny kościół z fundacji Stanisława Małachowskiego, marszałka Sejmu Wielkiego, zbudowany został w końcu XVIII wieku według projektu Jana Chrystiana Kamsetzera, nadwornego architekta króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Klasycystyczny obiekt wyróżnia fasada skomponowana z monumentalnych, prostych brył geometrycznych.

Na frontonie widnieje napis „Dom modlitwy 1791”, bowiem kościół ufundowany został na pamiątkę uchwalenia Konstytucji 3 Maja. W świątyni zwraca uwagę gotycka rzeźba patronki kościoła św. Doroty.

W obrębie wsi znajduje się także grodzisko stożkowate – pozostałość siedziby obronnej Odrowążów. Położone jest około 320 m od kościoła, nad rzeką Drzewiczką. Pierwotna budowla wzniesiona została na początku XIV w. i funkcjonowała do pocz. XV wieku.

REZERWAT PRZYRODY BIAŁACZÓW

Rezerwat przyrody utworzony został w 1976 roku dla ochrony naturalnego lasu wielogatunkowego z grabem, lipą, jaworem i bukiem. Obszar rezerwatu wynosi 21,87 ha. Spośród zbiorowisk leśnych rezerwatu, całkowicie naturalny charakter posiada zespół łągu olszowo – jesionowego o charakterze przystrumieniowym. Rezerwat położony jest w bezpośrednim sąsiedztwie zabytkowego

pałacu Małachowskich. W górnym piętrze drzewostanu dominuje sosna i brzoza. Drzewostany w rezerwacie wyróżniają się wysokim wiekiem. Jest to między innymi ponad 190 letni drzewostan złożony z wielu gatunków: sosny, dębu, lipy, graba, jesionu, świerka. W rezerwacie spotyka się okazy dęba czerwonego, dęba błotnego, robinie akacjowej, oraz dość duże płaty niecierpka drobnokwiatowego. W warstwie podszytu dominują: jarzab pospolity, kruszyna, bez czarny, czeremcha, buk, grab, jawor. W runie występują m. in. następujące rośliny objęte ochroną gatunkową ścisłą i częściową: konwalia majowa, bluszcz pospolity, przylaszczka pospolita, rokitnik pospolity.

POMNIK PARTYZANTÓW W KOWALOWIE

W lesie leżącym na terenie wsi Sobień, w Leśnictwie Kowalów znajduje się Pomnik Armii Krajowej ufundowany z okazji 50-lecia jej powstania. Pomnik w Kowalowie jest miejscem pamięci poległych w dniu 9 maja 1944 r. członków oddziału AK „Błysk”, żołnierzy Armii Krajowej związanych z Ziemią Opoczyńską (od lat nazywaną „Opoczyńskim Królestwem Partyzanckim”) oraz ofiar pacyfikacji „partyzanckiej” wsi Sobień, podczas której Niemcy zamordowali ponad 30 osób. Przy pomniku odbywają się corocznie obchody Powiatowego Dnia Pamięci o Armii Krajowej.

GMINA MNISZKÓW

ZESPÓŁ DWORSKI W MNISZKOWIE

Mniszków istniał już w początkach XIII w. Obecnie jest siedzibą gminy. W Mniszkowie uwagę zwraca zespół dworski pochodzący z XIX w. W zespole znajduje się park o dużych wartościach krajobrazowych, w którym umiejscowiony jest, wybudowany w 1888 r., dwór. Należał on do rodziny Poklewskich-Kozieł. Z rodziny tej pochodził m.in. Witold, który był posłem na Sejm Ustawodawczy 1919 r. oraz Krzysztof Poklewski-Kozieł, doktor nauk prawnych, specjalista w zakresie kryminologii i prawa karnego, przez około 50 lat sekretarz redakcji miesięcznika „Państwo i Prawo”.

KOŚCIÓŁ W BŁOGIEM SZLACHECKIEM

Już w średniowieczu, w Błogiem istniał drewniany kościół p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny i Świętego Mikołaja, który spalił się w XVIII w. Obecny późnobarokowy kościół zbudowany został w latach 1784 - 1789 staraniem cystersów sulejowskich i dziedzica Błogiego Karola Dunina.

Kościół rozbudowano według projektu Z. Słomińskiego w latach 1913 - 1914. Kościół jest jednonawowy, pięcioprzęsłowy, z prostokątnym prezbiterium dwuprzęsłowym, orientowanym, murowany z cegły.

KOŚCIÓŁ PW. SERCA JEZUSOWEGO W ZAJĄCZKOWIE

Kościół w Zajączkowie jest jednym z trzech zachowanych kościołów drewnianych na terytorium powiatu opoczyńskiego, obok kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Opocznie i kościoła pw. św. Michała w Zachorzowie.

Ta urokliwa świątynia zbudowana została według projektu architekta E. Czyża, w latach 1937-40 staraniem ks. Aleksandra Babskiego. Obok kościoła znajduje się zespół dworsko – parkowy będący obecnie własnością prywatną. W jego skład wchodzi: neobarokowy dwór z XX wieku, murowany spichlerz i park z XIX stulecia.

REZERWAT PRZYRODY „BŁOGIE”

Rezerwat przyrody „Błogie” ustanowiony w 1976 roku, zajmuje powierzchnię 69,48 hektarów. Jest to rezerwat leśny, powołany do życia w celu ochrony naturalnych drzewostanów jodłowych oraz mieszanych z udziałem jodły. Rezerwat zlokalizowany jest na terenie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

REZERWAT PRZYRODY „GAIK”

Rezerwat „Gaik” powstał w 1976 r. Obejmuje powierzchnię 32,86 ha. W jego obrębie zostały objęte ochroną fragmenty naturalnych, wielogatunkowych lasów grądowych ze starymi dębami. Rezerwat położony jest na terenie Sulejowskiego Parku Krajobrazowego.

GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W MNISZKOWIE

Historia biblioteki w Mniszkowie sięga 1949 r. W 2016 r. biblioteka przeniosła się do nowoczesnej siedziby, na miarę XXI wieku. Biblioteka oprócz zadań statutowych animuje życie kulturalne oraz jest organizatorem wielu imprez.

GMINA PARADYŻ

KOŚCIÓŁ PW. CHRYSYTA CIERNIEM UKORONOWANEGO W PARADYŻU ORAZ KLASZTOR POBERNARDYŃSKI

Początki kultu cudownego wizerunku Chrystusa Cierniem Ukoronowanego sięgają roku 1678. W Wielki Piątek 8 kwietnia 1678 r. Kazimierz Skórkowski, właściciel Wielkiej Woli modlił się w domu przed obrazem Jezusa Cierniem Ukoronowanego. Zauważył na wizerunku Zbawiciela czerwone krople krwi. Wiadomość o cudownym wydarzeniu dotarła do okolicznych mieszkańców, którzy jeszcze tego samego dnia zaczęli gromadzić się na modlitwę. Wkrótce w wyniku szalejącej wówczas zarazy zmarła jego dwuletnia córka. Kazimierz Skórkowski wraz z innymi osobami zaczął modlić się

przed obrazem Chrystusa Cierniem Ukoronowanego i jak podają kroniki, dziecko po dwóch godzinach ożyło. W podziękowaniu za ten cud Skórkowski zwrócił się do władz kościelnych z prośbą o zgodę na wybudowanie w Wielkiej Woli kościoła. Budowę drewnianej świątyni wraz z budynkiem klasztornym ukończono w 1690 r. Kazimierz Skórkowski podjął także decyzję o sprowadzeniu do nowej fundacji oo. bernardynów jako stróżów cudownego wizerunku. 22 czerwca 1690 roku, w obecności około dziesięciu tysięcy pielgrzymów, miało miejsce uroczyste przeniesienie obrazu do świątyni. Nazwano to miejsce „Paradisus”, czyli raj.

Ze względu na popularność tego miejsca wśród pielgrzymów, bernardyni w 1747 roku podjęli decyzję o budowie murowanego kościoła i klasztoru. W 1763 roku wydano dekret, w którym uznano obraz z kościoła w Wielkiej Woli jako łaskami słynący. Rok później miała miejsce uroczystość konsekracji kościoła, której dokonał biskup Ignacy Koziarowski.

Kościół pw. Przemienienia Pańskiego w Paradyżu to późnobarokowa, trzynawowa świątynia o założeniach bazylikowych z prezbiterium skierowanym na południe. Ściany są zdobione polichromią, powstała w latach 1896 - 1897.

W ołtarzu głównym znajduje się obraz Chrystusa Cierniem Koronowanego pochodzący z pierwszej połowy XVII w. oraz sukienka z początku XVIII w.

Z myślą o pielgrzymach zakonnicy stworzyli także przed świątynią dziedziniec odpustowy otoczony krużgankami. Na przestrzeni stuleci uzdrowieni i nawróceni pielgrzymi zostawiali w Paradyżu liczne wota. W 1820 spłonął częściowo konwent i kościół, z którego uratowano obraz. Po 1864 r. klasztor był miejscem zbiorczym dla innych zakonników wysiedlonych w ramach kasat i represji powstaniowych.

W 1963 r. biskup Jan Kanty Lorek ogłosił to miejsce Sanktuarium Pana Jezusa Cierniem Ukoronowanego i Miłosiernego, zaś w 2006 r. biskup Zygmunt Zimowski Sanktuarium Krwi Zbawiciela.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. ANDRZEJA W WÓJCINIE

Wójcin nadany został w XII w. zakonowi cystersów, którzy byli jego właścicielami przez kilka wieków. Obecnie istniejący kościół jest już trzecią świątynią w Wójcinie. Pierwsza, powstała prawdopodobnie w XIII w. z fundacji cystersów sulejowskich, druga

w XVIII w. W 1820 r. drewniany kościół wraz z plebanią i budynkami gospodarczymi spłonął. Obecna świątynia zbudowana została w latach 1825 - 1826 z fundacji Wacława i Anny Glasserów. Kościół powiększono staraniem ks. Piotra Górskiego w 1881 o prezbiterium, zakrytą, skarbczyk, kruchtę i kaplicę północną. Został on znacznie zniszczony podczas I wojny światowej, a następnie odbudowany staraniem ks. Feliksa Pomorskiego. Konsekracji świątyni dokonał 17 września 1927 r. bp Paweł Kubicki.

Kościół jest jednonawowy, orientowany, wzniesiony z kamienia na rzucie prostokąta. Posiada zabytkowe ołtarze z obrazami przedstawiającymi św. Andrzeja i św. Annę.

CMENTARZ WOJENNY Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ W WÓJCINIE

Cmentarz wojenny w Wójcinie znajduje się obecnie w granicach katolickiego cmentarza parafialnego. Na cmentarzu tym pochowano żołnierzy austro-węgierskich z korpusu Gallwitza i prawdopodobnie rosyjskich żołnierzy poległych w walkach grudniowych 1914 r. oraz austro-węgierskich z grupy Kovesa i rosyjskich poległych wiosną i latem 1915 r.

Był to drugi co do wielkości cmentarz wojenny w Opatowie. Spoczywają tam żołnierze z armii austro-węgierskiej (350 osób), armii niemieckiej (1 osoba), armii rosyjskiej (189 osób), nieustalonej przynależności armijnej (3 osób) ekshumowani w 1917 r. Łącznie ekshumowano 540 poległych. Znajduje się tutaj również pamiątkowy obelisk z napisem w trzech językach upamiętniający tych żołnierzy.

PARK PODWORSKI W STAWOWICZKACH

Park w Stawowiczkach założony w XIX w. stanowi jedyną pozostałość po dawnym zespole dworskim. Obecnie zobaczyć w nim można jedynie relikty parku, oraz aleję do niego prowadzącą. W XIX wieku majątek Stawowiczki należał do rodziny Rostkowskich a od 1879 r. do rodziny Widerakiewiczów.

PRZYŁĘK

Do ciekawych elementów krajobrazu wsi opoczyńskiej, należą drewniane chałupy, kryte strzechą. Dawne chałupy składające się zwykle z sieni, izby i komory były zwykle drewniane, budowane na węgiel i posiadały dachy czterospadowe lub dwuspadowe. Dachy te kryto słomą „na gładko” lub na tzw. „schodki”. Zewnętrzne ściany malowano na niebiesko albo ozdabiano różnorodnymi elementami. Nowsze chałupy ozdabiano snycerką. Obecnie tradycyjne chałupy są już rzadkością na opoczyńskiej wsi. Znajdują się m.in. we wsi Przyłęk oraz we wsi Ostrów. Warto je zobaczyć w swoim naturalnym krajobrazie zanim staną się tylko atrakcją turystyczną w skansenach.

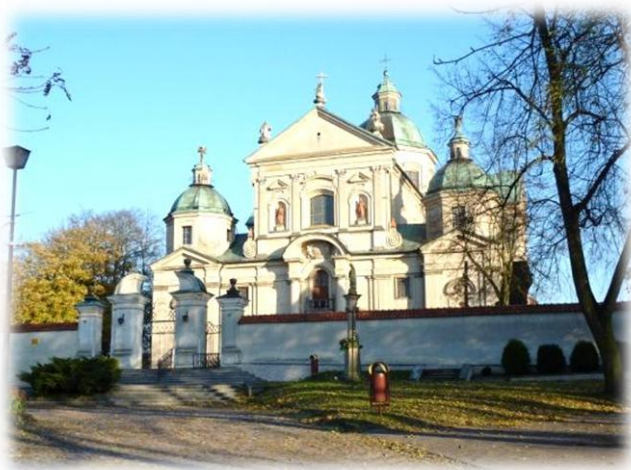

GMINA POŚWIĘTNE

KOŚCIÓŁ I KLASZTOR FILIPINÓW W STUDZIANNIE-POŚWIĘTNEM

Sanktuarium Matki Bożej Świętorodzinnej w Studziannie istnieje od XVII w. Jego dzieje zapoczątkowane zostały w 1664 r. gdy do dworu Starołęskich w Studziannie przybył murarz Wojciech by naprawić piec. Wkrótce zachorował a na łożu śmierci ukazała mu się Matka Boża na wiszącym w izbie dworskiej obrazie. Obiecywała zdrowie, ale jednocześnie prosiła o szczególną cześć dla swojego wizerunku i wystawienia dla niego kaplicy we wskazanym miejscu.

Murarz wyzdrowiał a do Studzianny, przed oblicze Matki Bożej zaczęły przybywać pielgrzymki.

W 1671 r. wizerunek Matki Bożej ogłoszono cudownym. Staraniem ks. Jana Zbąskiego powstał pierwszy kościół na tzw. Dziewiczej Górze, do którego przeniesiono obraz Matki Bożej. W 1673 r. do Studzianny przybyli księża filipini.

Do sanktuarium w Studziannie przybywali również polscy królowie – Michał Korybut Wiśniowiecki i Jan III Sobieski, który dla sanktuarium w Studziannie ofiarował kobierzec perski zdobyty pod Wiedniem i ołtarzyk polowy.

Rozszerzający się kult spowodował potrzebę rozbudowy sanktuarium. Na przełomie XVII i XVIII w. zbudowano istniejącą do dziś bazylikę, a później kompleks klasztorny.

BAZYLIKA PW. ŚW. FILIPA NERI I ŚW. JANA CHRZCICIELA W STUDZIANNIE

Bazylika wzniesiona została w latach 1688-1724 na planie krzyża. Wystrój wnętrza późnobarokowy, polichromia z 1726 roku autorstwa ojca Adama Swacha, uzupełniana w końcu XVIII wieku.

W głównym ołtarzu znajdują się rzeźby ewangelistów i cudowny obraz Świętej Rodziny zwany obrazem Matki Bożej Świętorodzinnej lub Matki Bożej Studziańskiej z drugiej ćwierci XVII w. Obraz trafił do Studzianny w 1657 r. Przedstawia scenę znaną ze sztychu francuskiego mistrza grafiki Jakuba Callota. Obraz namalował nieznanemu artyście flamandzki lub niemiecki. Postacie Matki Bożej, św. Józefa i Jezusa okrywają sukienki dekorowane złotem, perłami i cennymi kamieniami. Obraz został ukoronowany w 1968 r. przez kardynała Stefana Wyszyńskiego. W 1974 roku kościół został podniesiony do rangi bazyliki mniejszej.

SZANIEC „HUBAŁA” KOŁO ANIELINA

30 kwietnia 1940 r. w zagajniku koło Anielina w potyczce z Niemcami poległ major Henryk Dobrzański ps. „Hubal”. Po wojnie miejsce to oznaczono brzożowym krzyżem i tabliczką „Tu poległ w bohaterskiej walce z najeźdźcą major Dobrzański Hubal. Rok 1940. Cześć jego pamięci”. Staraniem grupy byłych żołnierzy Oddziału Wydzielonego Wojska Polskiego na miejscu śmierci majora w 1964 r. postawiono pamiątkowy głąz z tablicą. W 1977 r. odsłonięto szaniec majora „Hubała”, który stał się miejscem pamięci narodowej, gdzie każdego roku odbywają się uroczystości patriotyczne. Szaniec jest budowlą z kamieni polnych w kształcie

pierścienia, w centralnym miejscu obiektu stoi głaz z tablicą upamiętniającą śmierć „Hubala”. Na wewnętrznych ścianach umieszczone są dodatkowe tablice pamiątkowe.

W 2001 r. Zarząd Oddziału PTTK w Opocznie ustanowił Odznakę Krajoznawczą „Śladami majora Henryka Dobrzańskiego „Hubala”.

OBELISK W POBLIŻU NIEISTNIEJĄCEJ LEŚNICZÓWKI BIELAWY

Obelisk znajduje się w miejscu, gdzie w nocy z 23 na 24 grudnia 1939 r. odbyła się pamiętna Wigilia, w której uczestniczył major „Hubal” z żołnierzami ze swego oddziału. Wigilia przygotowana została przez małżonków Wróblewskich. 22 czerwca 2007 r., w dniu 110. urodzin „Hubala”, w Bielawach miało miejsce uroczyste odsłonięcie kamiennego obelisku upamiętniającego historię tego miejsca, na płycie zaś umieszczono słowa: „*Leśniczówka Bielawy. Tu*

odbywały się szkolenia dla gajowych w latach II Rzeczypospolitej. Tu zatrzymał się Ignacy Mościcki. Tu miała miejsce Hubalowa Wigilia 24.12.1939 r. Las szumem drzew historię przypomina. - Leśnicy RDLP Łódź i Radom. 22.06.2007”.

DREWNIANY MŁYN WODNY WE FRYSZERCE

Przy drodze wiodącej z Inowłódza do Studzianny-Poświętnego, w miejscowości Fryszerca znajduje się zabytkowy, drewniany młyn wodny przekształcony obecnie w restaurację. Młyn zbudowany był niegdyś na rzece Ceteńce, dopływie rzeki Pilicy. We młynie zwraca uwagę potężne, dawne koło wodne. Młyn ten jest jednym z trzech zachowanych młynów wodnych w gminie Poświętne, obok młyna Krępa i młyna Wytoka.

KAPLICZKA ŚW. JANA NEPOMUCENA W BRUDZEWICACH

Ciekawy przykład sztuki ludowych artystów stanowi drewniana kapliczka przydrożna św. Jana Nepomucena, pochodząca z drugiej połowy XVIII w. Rzeźba świętego znajduje się we wnętrzu kapliczki, której czterosłupowy, gontowy daszek wspiera się na czterech słupkach połączonych ze sobą sztachetkami.

GMINA SŁAWNO

KOŚCIÓŁ PW. WNIEBOWZIĘCIA NAJSWIĘTSZEJ MARYI PANNY I ŚWIĘTEGO GEREONA W SŁAWNIE

Najstarsza zapisana w źródłach historycznych wzmianka o Sławnie pochodzi z roku 1221. W dokumencie księcia Leszka Białego dla klasztoru cystersów w Sulejowie jest wymieniony ksiądz (capellanus) ze Sławna, co stanowi dowód, że już wtedy istniał tutaj kościół. Przez kolejne stulecia był to kościół drewniany. Gdy stary budynek ulegał zniszczeniu, stawiano nowy. Na początku XVI wieku, pleban Bernard, który zarazem był współwłaścicielem wsi, zbudował nowy kościół na miejscu poprzedniego. Z tego czasu pochodziła późnogotycka rzeźba przedstawiająca św. Jana Ewangelistę.

Obecny kościół wzniesiony został w 1852 r. staraniem ks. Józefa Jopkiewicza przy wsparciu dziedzica Sławna Ignacego Bogusławskiego i parafian. Jest to świątynia jednonawowa, orientowana, zbudowana w kształcie krzyża, z piaskowca. Fasada zwieńczona trójkątnym szczytem z rozetą. W murze cmentarnym znajduje się epitafium Stanisława Bogusławskiego z XIX w.

PARK PODWORSKI W SŁAWNIE

Na terenie gminy Sławno znajdują się cztery parki podworskie – w Prymusowej Woli, Sławnie, Kunicach i Dąbrówce. W Sławnie istniał niegdyś zespół dworsko-parkowy pochodzący z XIX w. Dwór zbudowany w latach 70-tych XIX w. zachował się do dzisiejszych czasów w stanie szątkowym. W parku natomiast znajduje się wiele drzew oraz aleja grabowa, która niegdyś prowadziła do dworu. Sławno od lat 20-tych XIX w. było własnością rodziny Bogusławskich.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. WAWRZYŃCA W KUNICACH

Obecny kościół wzniesiony został w latach 1925-1930 na miejscu dawnego, drewnianego pochodzącego z XVIII w. według projektu Wacława Borowieckiego. Świątynia powstała staraniem ks. Adama Aleksiewicza z ofiar wiernych. Kościół zbudowany jest z cegły, trójnawowy, w stylu barokowym.

PARK PODWORSKI W KUNICACH

Kunicie przez wieki należały do rodziny Kunickich, herbu Bończa. Pochodził stąd m.in. Wacław Kunicki autor „Wizerunku szlachcica polskiego” (1615 r.) Ostatnim właścicielem majątku ziemskiego w Kunicach była rodzina Ossowskich z której wywodził się m.in.

adiutant „Hubala” Henryk Ossowski oraz Wanda Ossowska, żołnierz Armii Krajowej.

W majątku Kunice znajdował się dwór murowany o charakterze klasycystycznym pochodzący z XIX wieku. Wystawiony na planie prostokąta, ozdobiony portykami, pokryty dachem naczółkowym. Spłonął w 1954 roku. Dwór otoczony był parkiem z rosnącymi w jego obrębie 200-letnimi dębami i bukami.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA W ZACHORZOWIE

Kościół w Zachorzowie jest najstarszym zabytkiem architektury drewnianej w powiecie opoczyńskim. Pierwotnie była to kaplica dworska pw. św. Izydora, zbudowana w 1785 roku z fundacji starosty Michała Domaniewskiego i jego żony Doroty z Dunin Brzezińskich. Kaplica zbudowana została na rzucie prostokąta, obejmującego nawę oraz węższe prezbiterium z kaplicą po bokach i zakrystią z wysuniętą trójboczną apsydą. Parafia pod wezwaniem św. Michała Archanioła została erygowana w 1958 roku. W 1986 roku odrestaurowano dawną kaplicę i rozbudowano ją, dzięki temu służy jako kościół parafialny. Obecnie jest to drewniany kościół jednonawowy, konstrukcji zrębowej zbudowany z drewna modrzewiowego. Składa się z prezbiterium, jednej nawy, zakrystii, kaplicy oraz dobudowanej współcześnie dzwonnicy. Wewnątrz świątyni zwracają uwagę późnobarokowe ołtarze pochodzące z XVIII w.

KOPALNIA PIASKU KWARCOWEGO „GRUDZEŃ-LAS”

Początki eksploatacji piasku w Grudzeniu sięgają lat 30-tych XX w. W 1974 r. uruchomiono Kopalnię Piasku Kwarcowego „Grudzeń-Las”. Kopalnia produkuje piaski formierskie i szklarskie oraz żwirki filtracyjne, kaolin, piasek techniczny, mączkę kwarcową oraz kruszywa i mączki dolomitowe.

GMINA ŻARNÓW

ŻARNÓW

Żarnów to miejscowość założona przed 1065 r., określana wówczas jako Sarnov. Kasztelania żarnowska była jedną z najstarszych w Polsce. W XII wieku Żarnów był znaczącym ośrodkiem, siedzibą przedstawiciela książęcej administracji, posiadającym własny gród i kościół. W roku 1224 wymieniony jest Falibóg, kasztelan żarnowski. W 1243 na dokumencie Konrada Mazowieckiego wystąpił *palatinus* żarnowski. W latach 1415–1876 miejscowość posiadała prawa miejskie. Mimo upadku znaczenia Żarnowa w XIV w. na korzyść Opoczna, tytuł kasztelana żarnowieckiego przetrwał do końca I Rzeczypospolitej.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MIKOŁAJA W ŻARNOWIE

Kościół w Żarnowie jest najstarszą świątynią w powiecie opoczyńskim wzniesioną w końcu XII w. Kościół wybudowany został na podgrodzium grodu kasztelańskiego i włączony do jego systemu obronnego. Pierwsza wzmianka o nim pochodzi z 1191 r. Pierwotnie romański, jednonawowy, o charakterze obronnym, z masywną wieżą, w 1510 r. został powiększony o późnogotyckie prezbiterium. Przebudowany w latach 1903-1917 według projektu Stefana Szyllera. Pierwotny kościół stanowi poprzeczną nawę obecnego. Częściowo zachowały się fragmenty romańskich murów oraz detale romańskie i gotyckie.

Z kościoła romańskiego zachowało się przeszło dawnej nawy wraz z emporą, z otworem drzwiowym, który pierwotnie prowadził przez drewnianą galerijkę do grodu oraz przylegająca do nawy okrągła wieża o wysokości 18,5 m. Grubości muru 0,8 m - 1,3 m z dwoma prostokątnymi romańskimi oknami i trzema gotyckimi, ostrołukowymi.

Wewnątrz znajdują się kamienne schody. Boczne ściany nawy uwieńczone są pilastrami romańskimi z ornamentowymi głowicami.

Kościół w Żarnowie znajduje się na europejskim szlaku romańskim.

WCZESNOŚREDNIOWIECZNE GRODZISKO W ŻARNOWIE

Na północ od kościoła znajduje się wczesnośredniowieczne grodzisko, oddzielone niegdyś od wzgórza świątynnego podgrodzem z drewnianą zabudową. Gród okalała głęboka fosa.

Grodzisko funkcjonowało od końca X do połowy XIII wieku. W końcu XIX w. grodzisko badał Władysław Łuszczkiewicz. Według jego badań grodzisko miało podstawę kolistą, której średnica wynosiła około 50 metrów. Grodzisko kasztelańskie w Żarnowie jest wzmiankowane w średniowiecznych źródłach pisanych m.in. w tzw. Falsyfikacie Mogileńskim z drugiej połowy XI w. oraz w Bulli Gnieźnieńskiej z pierwszej połowy XII w.

Grodzisko zwane jest współcześnie Szwedzką Górą, gdyż według przekazów historycznych, ze szczytu król Jan Kazimierz obserwował przebieg bitwy 16 września 1655 roku. Według legendy ów kopiec usypali mieszkańcy Żarnowa na pamiątkę

zwycięstwa nad Szwedami podczas obrony Jasnej Góry w czasie szwedzkiego „potopu”.

REZERWAT „DIABLA GÓRA”

Rezerwat leśno-krajobrazowy „Diabla Góra” o powierzchni 159 ha, utworzony został w 1987 roku w celu ochrony porośniętego lasem izolowanego wzgórza z wychodniami skał piaskowcowych osobliwie urzeźbionych, a także pola bitew partyzanckich z okresu II wojny światowej.

Wzgórze Diabla Góra o wysokości 285 m n.p.m, zbudowane z żółtego i różowego piaskowca, stanowi kulminację w zachodniej części wzgórz opoczyńskich, pomiędzy wsiami Skórnice i Skotniki. W rezerwacie o powierzchni 159 hektarów występuje szereg roślin chronionych, między innymi: widłak jałowcowaty i goździsty, pomocnik baldaszkowy, wilżyna ciernista, kruszyna pospolita, mącznica lekarska, paprotka zwyczajna, kocanki piaskowe i konwalia majowa. Zadaniem rezerwatu jest zachowanie ukształtowania powierzchni, roślinności i krajobrazu oraz dokumentacja zjawisk geologicznych.

REZERWAT „JODŁY SIELECKIE”

Rezerwat leśny „Jodły Sieleckie” o powierzchni 33,13 ha utworzony został w celu ochrony naturalnego stanowiska jodły na granicy jej zasięgu. Rezerwat usytuowany jest w krajobrazie falistym, zbudowanym z ciągu pagórków i wzgórz morenowych. Znajdują się tu liczne koliste zgłębnienia po wybieranej w XIX wieku syderytowej rudzie żelaza. W obrębie rezerwatu bierze początek strumień, który odprowadza swe wody do rzeki Czarnej Malenieckiej. Flora rezerwatu liczy ponad 150 gatunków roślin. Rosną tu 4 gatunki roślin objętych ochroną całkowitą (wawrzynek wilcze łyko, bluszcz pospolity, lilia złotogłów, kruszczyk szerokolistny) oraz 5 gatunków pod ochroną częściową (kruszyna pospolita, kalina koralowa, kopytnik pospolity, pierwiosnka wyniosła, konwalia majowa).

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. ŁUKASZA W SKÓRKOWICACH

Pierwszy kościół w Skórkowicach wystawiony został w 1313 r. W 1639 r. dziedzic Skórkowic Stanisław Skórkowski herbu Jelita na miejscu starego, drewnianego, chylącego się ku ruinie kościoła wznosił nowy, murowany. W 1817 r. po pożarze został restaurowany. Kilkakrotnie przebudowany zmienił swój wygląd.

Z oryginalnej świątyni zachowała się kaplica oraz prezbiterium. We wnętrzu jednonawowej świątyni zachowały się: gotycka, kamienna chrzcielnica, tablica kamienna z 1648 r. z opisem dziejów kościoła, cenne obrazy i rzeźby.

Na zewnątrz kościoła wmurowane zostały płyty poświęcone Albinowi Kazimierzowi Skórkowskiemu, posłowi na sejm 4-letni, uczestnikowi wojny polsko-rosyjskiej w 1792 r. i insurekcji kościuszkowskiej, Justynie z Ostromeckich Cebulskiej z 1813 r. oraz Wincentemu Saryusz-Skórkowskiemu z 1813 r.

ZALEW W MIEDZNEJ MUROWANEJ

Zalew o powierzchni 185 ha powstał na terenie łąk zalanych wodami rzeki Wąglanki. Zbudowało go Rejonowe Przedsiębiorstwo Melioracyjne w Końskich. Budowę rozpoczęto w 1974 r. a zakończono w 1979 r. Pierwsze zalanie miało być próbne, ale jednak pozostało do tej pory. Zalew jest zbiornikiem retencyjnym przeznaczonym dla potrzeb rolnictwa z maksymalną objętością 4,16 mln m³ i maksymalnym piętrzeniem wynoszącym 6,85 m. W wodach

zbiornika występuje wiele gatunków ryb między innymi szczupak, sandacz, sum, karp, leszcz, lin i okoń. Nad zalewem znajduje się stacja harcerska.

Źródła fotografii

- 1. Muzeum Regionalne w Opocznie*
- 2. Strona internetowa Urzędu Gminy w Białaczowie*
- 3. Strona internetowa Urzędu Gminy w Mniszkowie*
- 4. Strona internetowa Urzędu Gminy w Sławnie*
- 5. Strona internetowa Urzędu Gminy w Paradyżu*
- 6. Strona internetowa Urzędu Gminy w Żarnowie*
- 7. Strona internetowa Urzędu Miasta i Gminy w Drzewicy*
- 8. Internet*